

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18^{ου} έως τις αρχές του 19^{ου} αι. (23-25)

Οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί (σελ. 23-24)

Οικονομία

- Οι Έλληνες **καραβοκύρηδες** (πλοιοκτήτες) διακρίνονται στο εμπόριο και τη ναυτιλία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας → Ευνοϊκός παράγοντας: η ρωσοτουρκική συνθήκη **Κιουτσούκ Καϊναρτζή** (1774) → ελεύθερη κίνηση στον Βόσπορο των πλοίων με ρωσική σημαία
- Οικονομικά κέντρα: **Ιωάννινα-Χίος-Σμύρνη-Θεσσαλονίκη** → Πρωταγωνιστούν Έλληνες
- Ενίσχυση ελληνικών παροικιών (π.χ. **Βενετία, Βιέννη, Τεργέστη**)

Κοινωνικές δυνάμεις και ομάδες του Ελληνισμού κατά την Τουρκοκρατία

- **Ορθόδοξη Εκκλησία:** Ηγείται των υπόδουλων χριστιανών / Εναντιώνεται στις διαφωτιστικές και επαναστατικές ιδέες / Λίγοι κληρικοί υιοθετούν προοδευτικές απόψεις
- **Φαναριώτες:** Ευκατάστατοι / γλωσσομαθείς / σπουδάζουν στην Ευρώπη / κατέχουν υψηλές θέσεις στην οθωμανική διοίκηση (π.χ. ηγεμόνες στη Μολδοβλαχία)
- **Προεστοί:** Διοικούν τις τοπικές ελληνορθόδοξες κοινότητες / εισπράττουν και αποδίδουν τους οθωμανικούς φόρους / συγκεντρώνουν περιουσία και προνόμια
- **Έμποροι-καραβοκύρηδες:** Βελτιώνουν διαρκώς την οικονομική τους κατάσταση / Διαδίδουν προοδευτικές διαφωτιστικές ιδέες / Δείχνουν ενδιαφέρον και για εκπαιδευτικά ζητήματα (ίδρυση σχολείων στις παροικίες, εκτύπωση βιβλίων και περιοδικών κλπ.)
- **Κλέφτες:** Εξαθλιωμένοι οικονομικά αγρότες που καταφεύγουν στα βουνά και επιβιώνουν μέσω της ληστείας / Σύμβολα ανυπότακτης στάσης → ηρωοποιούνται από το λαό (βλ. κλέφτικα τραγούδια)
- **Αρματολοί:** Ένοπλοι διορισμένοι από τους Οθωμανούς για την τήρηση της τάξης / Συχνά δρουν ως κλέφτες
- **Αγρότες:** πάνω από το 80% του πληθυσμού / καλλιεργητές μεγάλων κτημάτων / ζουν με στερήσεις και δυσκολίες
- **Απασχολούμενοι στο εμπόριο-ναύτες:** διαρκώς αυξανόμενη ομάδα

Κινήματα εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας (σελ.24)

- **Αρχές 18^{ου} αιώνα:** Αναζήτηση βοήθειας από την ομόδοξη **Ρωσία**
- **1770:** Αποτυχημένη επανάσταση στην Πελοπόννησο (**Ορλωφικά**) / αιτίες → μειωμένη κινητοποίηση Ελλήνων / μικρός αριθμός ρωσικών πλοίων

- **1770:** Αποτυχημένη επανάσταση **Λάμπρου Κατσώνη** στο Αιγαίο (Ανδρος)
- **1803:** Επανάσταση κατοίκων Σουλίου (Ήπειρος) κατά του Αλή Πασά → εκδίωξη Ελλήνων από την Ήπειρο

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός (σελ. 24-25)

- **Παροικιακός Ελληνισμός:** Επίδραση από τις ιδέες του Διαφωτισμού → Διάδοση του Διαφωτισμού μέσω του εμπορίου στην Ελλάδα → Ανάδειξη της **μόρφωσης** ως **προϋπόθεσης** για την ελευθερία
- **Μέσα 18^{ον} αιώνα:** Δημιουργία πνευματικού κινήματος με στόχο την ιδεολογική προετοιμασία του αγώνα για ελευθερία → **Νεοελληνικός Διαφωτισμός** → αναπτύσσεται κυρίως **στις παροικίες**

Βασικές ιδέες-τάσεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

- Υποστήριξη των ιδεών του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού
- Θαυμασμός για τον **αρχαίο ελληνικό** πολιτισμό
- Επικέντρωση της εκπαίδευσης στις **θετικές επιστήμες**
- Χρήση της **λαϊκής γλώσσας** στην εκπαίδευση

Αντίθετες (συντηρητικές) απόψεις → κυρίως από κληρικούς

- **Απόρριψη** διαφωτιστικών ιδεών
- Επικέντρωση της εκπαίδευσης σε εκκλησιαστικά μόνο κείμενα και στη θρησκευτική παράδοση
- Χρήση της **αρχαϊζουσας** γλώσσας

Κύριοι εκπρόσωποι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

- **Ρήγας Βελεστινλής** (1757-1798): Κυριότερο έργο η **Νέα Πολιτική Διοίκηση**: πρόταση για δημιουργία μιας **βαλκανικής «Ελληνικής Δημοκρατίας»** → Προδόθηκαν τα σχέδιά του και θανατώθηκε
- **Αδαμάντιος Κοραής** (1748-1833): Υποστηρικτής των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης → Θεωρεί **απαραίτητη** τη **μόρφωση** για την ύπαρξη ελευθερίας / Προσπαθεί να βρει μια **μέση λύση** ανάμεσα στη λαϊκή και την αρχαϊζουσα ελληνική γλώσσα (→ **καθαρεύουσα**)

Άλλοι εκπρόσωποι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

- **Ιώσηπος Μοισιόδακας – Δημήτριος Καταρτζής** → υπερασπιστές της λαϊκής γλώσσας
- **Κωνσταντίνος Κούμας** → προτείνει νέες μεθόδους διδασκαλίας
- **Θεόφιλος Καΐρης** → οπαδός των φιλελεύθερων ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης